

A FELSŐOKTATÁS IGAZGATÁSA, KIEMELVE A HALLGATÓKAT TÁMOGATÓ RENDSZEREKET

THE ADMINISTRATION OF HIGHER EDUCATION, HIGHLIGHTING STUDENT SUPPORT SYSTEMS

Fazekas Fanni*

Absztrakt

A felsőoktatás szerepe kiemelkedő jelentőséggel bír mind a társadalom, mind az adott állam életében. Tanulmányom célja a felsőoktatás közigazgatási aspektusának bemutatása, kitérve az ezt szabályozó jogszabályi háttérre, a felsőoktatás intézményrendszerére és az intézményfenntartókra, valamint az utóbbi években bekövetkezett változásokra. A tanulmány második részében a hallgatókat támogató rendszereket elemzem részletesen, a kapcsolódó jogszabályok és a Miskolci Egyetem példáján keresztül, bemutatóva a felsőoktatási intézmények belső szabályzataiban megtalálható támogatási formákat.

Kulcsszavak: felsőoktatás igazgatása, ágazati irányítás, támogatások, ösztöndíjak, Miskolci Egyetem

Abstract

Higher education plays a vital importance in the life of both society and a particular state. The aim of my study is to present the administrative aspect of higher education, including the legal framework governing it, the institutional system of higher education and the institution maintainers, as well as the changes that have taken place in recent years. In the second part of my study, I analyze the student support systems, through the relevant legal rules and the example of the University of Miskolc, presenting the forms of support found in the internal regulations of higher education institutions.

Keywords: higher education administration, sectoral governance, grants, scholarships, University of Miskolc

1. Bevezetés

Jelen tanulmány célja bemutatni a magyar felsőoktatás igazgatását, valamint a felsőoktatásban részt vevő hallgatókat támogató rendszereket.

Az oktatás szerepe kiemelkedő jelentőséggel bír és bír az állam életében. Oktatás igazgatásáról attól kezdve beszélhetünk, amikor az állam közhatalmi eszközök

* Fazekas Fanni, negyedéves, nappali tagozatos joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; ffanni0714@gmail.com; Konzulens: Dr. Ritó Evelin, egyetemi tanársegéd, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Államtudományi Intézet, Közigazgatási Jogi Tanszék, evelin.rito@uni-miskolc.hu

igénybevételével beavatkozott az oktatás kérdéseibe.¹ Az adott állam fejlett társadalmának szerepe függ attól is, hogyan sikerül a tagjainak képességét javítani, hiszen a megszerzett tudás az, ami segíti mind az államot, mind a társadalmat a fejlődésben vagy akár a már elért fejlettségi szint fenntartásában.

Az állam elvárása, hogy a felsőoktatási intézmények stabil gazdasági, szellemi és erkölcsi alapot teremtsenek az ország előrelépésére, valamint, hogy saját földrajzi régiójuk szellemi központjaként működjenek. A felsőoktatási intézmények tevékenysége nem csak az oktatásra terjed ki, hanem a tudományos, kutatás-fejlesztési tevékenységre, a társadalmi kultúra mélyítésére és a nemzetközi kapcsolatok ápolására is.²

2. A felsőoktatás igazgatásának szabályozási háttere

A felsőoktatásnak az Európai Unió együttműködés terén kiemelkedő szerepe van, ezt igazolja az, hogy az Unió a tagállamok közötti együttműködés ösztönzésével, tevékenységük támogatásával hozzájárul a minőségi oktatás fejlesztéséhez, ám teljes mértékben tiszteletben tartja a tagállamok oktatás tartalmára és szervezeti felépítésére vonatkozó hatáskörét.³

Hazánkban a jogforrási hierarchia csúcsán elhelyezkedő Alaptörvény rendelkezik az oktatás szabadságáról. Kimondja, hogy „Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és művészeti alkotás szabadságát, továbbá a tanulás, valamint törvényben meghatározott keretek között a tanítás szabadságát. Magyarország védi a Magyar Tudományos Akadémia és a Magyar Művészeti Akadémia tudományos és művészeti szabadságát.”⁴

A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: Nftv.) az Alaptörvényben foglaltakkal egyetértve szabályozza a nemzeti felsőoktatást. A törvény célja a felsőoktatás színvonalának emelése, a versenyképes tudás átadásához és megszerzéséhez elengedhetetlen feltételrendszer megteremtése, valamint a nemzeti felsőoktatási intézményrendszer működésének biztosítása.⁵

Említésre méltó jogszabály továbbá a 87/2015. (IV.9.) Kormányrendelet a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról, valamint az 51/2007. (III.26.) Kormányrendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről.

3. Ágazati irányítás

3.1. A miniszter

A miniszter a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvényben meghatározottak szerint ellátja a felsőoktatás ágazati irányítását. Az ágazatot irányító miniszter jelenleg a Kulturális és Innovációs Minisztériumot vezető miniszter, míg 2022 előtt a felsőoktatásért felelős minisztérium az Innovációs és Technológiai Minisztérium volt.

A miniszter felsőoktatás-szervezési feladatai közé tartozik, hogy a felsőoktatási feladatok ellátása körében szakmailag irányítja a Kormány rendeletében meghatározottak szerint a felsőoktatási információs rendszer működéséért felelős szervek, az Oktatási Hivatalnak,

¹ PAULOVICS Anita: Az oktatás igazgatása. Közigazgatási Jog 3. Magyar Közigazgatási Jog Különös rész (szerk: NYITRAI Péter), Miskolci Egyetem AJK Államtudományi Intézet, Miskolc, 2022, 212.

² CSEH Gergely: A felsőoktatás igazgatása. Közigazgatási Jog 3. Magyar Közigazgatási Jog Különös rész (szerk: NYITRAI Péter), Miskolci Egyetem AJK Államtudományi Intézet, Miskolc, 2022, 229.

³ [https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/140/felsooktatás_\(letöltés_ideje:_2024._06._15.\)](https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/140/felsooktatás_(letöltés_ideje:_2024._06._15.))

⁴ Magyarország Alaptörvénye X. cikk.

⁵ Nftv. 1. §.

valamint a miniszteri rendeletben meghatározottak szerint az oktatási jogok biztosa hivatalának a felsőoktatással összefüggő tevékenységét.⁶

Megküldi a főiskolai rektor megbízására és felmentésére, a főiskolai tanár kinevezésére és felmentésére vonatkozó javaslatot a miniszterelnöknek, az egyetemi rektori megbízásra és felmentésre, az egyetemi tanár kinevezésére és felmentésére vonatkozó javaslatot a köztársasági elnöknek. A miniszter továbbá engedélyezi a felsőoktatásban alkalmazható tanulmányi rendszereket, meghatározza a tárgyakhoz és modulokhoz tartozó tárgytematikák formai követelményeit. Felsőoktatás-fejlesztéssel kapcsolatos feladatai közé tartozik a felsőoktatás rendszerének fejlesztési terveinek elkészítése, a felsőoktatásban jelentkező képzési, oktatási problémák vizsgálata és megoldások kidolgozása, a felsőoktatásban folyó kutatásokhoz szükséges szervezeti és anyagi feltételek biztosítása. A miniszter a szenátus kezdeményezésére nemzeti felsőoktatási ösztöndíjat adományoz a kimagasló teljesítményt nyújtó hallgatóknak.⁷

A miniszter törvényességi felügyeltet gyakorol a nem állami felsőoktatási intézmények fenntartói tevékenysége felett. Ezen jogköre tekintetében felhívja a fenntartót, hogy fenntartási kötelezettségeinek tegyen eleget. Amennyiben a rendelkezésre álló idő alatt a fenntartó nem intézkedik, úgy a miniszter mulasztási per indítására jogosult. Törvényességi ellenőrzést gyakorol továbbá a Magyarország területén természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet által folytatott felsőoktatás körébe tartozó tevékenység felett.⁸

Mivel a miniszter feladatkörei a közigazgatás több ágazatát is érintik, felsőoktatással kapcsolatos munkájában a koordinációs feladatokat, a szakmai feladatok előkészítését államtitkár és helyettes államtitkár segíti. A miniszter irányítja az innovációért és felsőoktatásért felelős államtitkár tevékenységét is.⁹

3.1.1. Az innovációért és felsőoktatásért felelős államtitkár

Felel az ágazatot érintő jogszabályok előkészítéséért és végrehajtásáért, közreműködik az illetékességébe tartozó ügyek ágazatokkal kapcsolatos hazai pályázati tervezésében, a miniszter elé terjeszti a támogatásra javasolt projekteket, részt vesz a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységet ösztönző támogatási konstrukciók kialakításában kezdeményezi, valamint irányítja a kutatás-fejlesztési és innovációs ösztönzést célzó programok kidolgozását. A hatáskörrel rendelkező minisztériummal együttműködve részt vállal a Kormány felsőoktatási koncepcióinak, stratégiáinak és programjainak kialakításában. Irányítja a felsőoktatásért felelős helyettes államtitkár tevékenységét.¹⁰

3.1.2. A felsőoktatásért felelős helyettes államtitkár

A kifejezetten a felsőoktatással kapcsolatos feladatok szakmai koordinálása a felsőoktatásért felelős államtitkár feladatkörébe tartozik. Felel a felsőoktatási intézmények fenntartóival és az intézményekkel való kapcsolattartásért, emellett pedig segíti ezek más ágazatokat érintő kormányzati koordinációját. Felel továbbá a felsőoktatási intézményt fenntartó, az állam által

⁶ Nftv. 64. §.

⁷ BÁRÁNY V. Fanny: A hazai felsőoktatás- igazgatás rendszerének változásai az 1990-es évektől napjainkig, PhD értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2022, 129–130.

⁸ 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról 65-66. §.

⁹ 3/2022. (VIII.8.) KIM utasítás a Kulturális és Innovációs Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. 5.§.

¹⁰ 3/2022. (VIII.8.) KIM utasítás a Kulturális és Innovációs Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. 20–22.§.

létrehozott, közfeladatot ellátó közérdekű vagyongazdálkodó alapítványok és a fenntartott intézményeikkel kapcsolatos feladatok ellátásáért. Véleményezi a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap éves stratégiájában nevesített, a felsőoktatási intézményi kiválóságot támogató, valamint a nemzeti felsőoktatási kiválóság ösztöndíjat biztosító pályázatokat, valamint az azok keretében javasolt projekteket és ösztöndíjakat. A felsőoktatási feladatok vonatkozásában szakmailag irányítja az Oktatási Hivatal munkáját. A felsőoktatásért felelős helyettes államtitkár három főosztály irányításáért felel, így a Felsőoktatási Képzési Főosztály, a Felsőoktatási Stratégiai és Intézményfejlesztési Főosztály és a Felsőoktatási Ágazatirányítási és Finanszírozási Főosztály vezetőjének tevékenységét irányítja.¹¹

3.2. Oktatási Hivatal

Az Oktatási Hivatal jogállását tekintve a köznevelésért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi hivatalként működő központi költségvetési szerv. A Hivatalt felsőoktatással kapcsolatos feladataival összefüggésben a felsőoktatásért felelős miniszter irányítja, felügyeli.¹² Mivel az Oktatási Hivatal köz- és felsőoktatási feladatokat is ellát, ez a kettősség megfigyelhető a hivatalra vonatkozó jogi szabályozásban is. Ezt igazolja például az, hogy az elnök vezeti, akit a miniszter nevez ki és ment fel, ugyanakkor a felsőoktatásért felelős miniszter egyetértésével. A hivatal elnökhelyetteseit az elnök javaslatára a miniszter nevezi ki és menti fel. A felsőoktatásért felelős helyettesét viszont a miniszter előzetes véleményezését követően a felsőoktatásért felelős miniszter nevezi ki és menti fel.¹³

A hivatal közoktatással és felsőoktatással kapcsolatos feladatokat egyaránt ellát, melyek közül témám szempontjából a felsőoktatással feladatok kerülnek elemzésre.

A felsőoktatás körében közhiteles nyilvántartást vezet a felsőoktatási intézmények személyi (oktatói, foglalkoztatotti, hallgatói) adatairól, valamint az alapító okirat szerinti működési adatairól. Emellett dönt a nem költségvetési szervként működő felsőoktatási intézmény közhasznúsági nyilvántartásba vételéről. Az Oktatási Hivatal hatósági feladatokat lát el a felsőoktatási intézmények létesítésével, nyilvántartásba vételével, tevékenységével kapcsolatban. Az új szabályozás értelmében a felsőoktatási intézmények működését és képzését érintő eljárások során - az egyetemi tanári pályázatok kivételével - a közigazgatási hatósági eljárásokat kell alkalmazni.¹⁴

Az Oktatási Hivatal jár el a felsőoktatási intézmény engedélyezésével és annak ötévenkénti felülvizsgálatával, a képzések indításával kapcsolatos ügyekben. Ez utóbbi esetekben az Oktatási Hivatal eljárása során beszerzi a MAB szakértői véleményét. A MAB a szakértői véleményt a felsőoktatási minőségbiztosítás európai sztenderdjeinek (Standards and Guidelines in the European Higher Education Area, a továbbiakban: ESG) figyelembevételével alakítja ki. Az OH jár el a felvehető maximális hallgatói létszám megállapításával és ennek módosításával kapcsolatos ügyekben is.¹⁵

Az Oktatási Hivatal hatósági ellenőrzés keretében vizsgálja a nyilvántartásban szereplő felsőoktatási intézmények jogszerűségét, valamint részt vesz a miniszter törvényességi ellenőrzési vizsgálatának lefolytatásában.¹⁶

3.3. Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság

¹¹ 3/2022. (VIII.8.) KIM utasítás a Kulturális és Innovációs Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról. 44–45.§.

¹² 121/2013. (IV. 26) Korm. rendelet az Oktatási Hivatalról 1. §.

¹³ 121/2013. (IV. 26) Korm. rendelet az Oktatási Hivatalról 2. §.

¹⁴ 2011. évi CCIV. törvény indokolása – a nemzeti felsőoktatásról. A 67–68. §-hoz.

¹⁵ 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról 67. §

¹⁶ BÁRÁNY: i.m. 131.

A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság (a továbbiakban: MAB) a felsőoktatási képzés, tudományos kutatás és művészeti alkotótevékenység minőségének, valamint a felsőoktatási intézmények belső minőségbiztosítási rendszerei működésének a külső értékelésére létrehozott, független országos szakértői testület, amely szakértőként közreműködik a felsőoktatási intézményekkel kapcsolatos eljárásokban.¹⁷ A MAB függetlenségét hivatott biztosítani az, hogy a MAB költségvetése felett a MAB elnökét illeti meg a rendelkezési jog, továbbá előírja a jogszabály, hogy a feladatainak ellátásában, gazdálkodásában nem utasítható.¹⁸ A döntéshozó és döntéshozatali tevékenységei minden szintjén biztosítani kell az elfogulatlan, pártatlan objektív szempontokon alapuló szakmai álláspont kialakulásának feltételeit.¹⁹

A felsőoktatási intézmény rektora az egyetemi tanári munkaköri cím adományozásával kapcsolatos javaslatának elkészítése előtt beszerzi a MAB szakértői véleményét. A rektor a szakértői véleményben foglaltak mérlegelésével elkészíti javaslatát a kinevezésre, melyet a szakértői véleménnyel együtt küld meg a felsőoktatási intézmény fenntartójának. A nem állami intézményi fenntartó a javaslatot a bizottság véleményével és saját álláspontjának ismertetésével küldi meg a miniszternek. A miniszter beszerzi a MAB újabb szakértői véleményét olyan esetben, ha a felsőoktatási intézmény rektorának javaslata nincs összhangban a MAB szakértői véleményével. Ilyen esetekben a miniszter mérlegelhet, hogy kezdeményezi-e az egyetemi tanári kinevezést. Amennyiben összhangban áll, abban az esetben a miniszter kezdeményezi a kinevezést a köztársasági elnökénél.²⁰

A MAB tevékenysége felett a miniszter gyakorol törvényességi felügyeletet. Ennek keretében ellenőrizni kell a MAB szervezeti és működési szabályzatában, valamint az alapító okiratában foglaltak és a MAB működésének jogszerűségét.²¹

3.4. A felsőoktatási intézmények szakmai testületei

A felsőoktatási intézményeinek szakmai testületei bár nem közigazgatási szervek, mégis szükségesnek tartom megemlíteni, például a Magyar Rektori Konferenciát, mint a felsőoktatási intézmények képviselőit, valamint érdekeinek védelmére jogosult szervezet. Tevékenysége felett az ügyészség gyakorol törvényességi ellenőrzést.²²

A Magyar Rektori Konferencia közhasznú tevékenysége keretében a felsőoktatási intézmények képviselőit, valamint érdekvédelmét látja el a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvényben, illetve az egyéb vonatkozó jogszabályokban részletezett közfeladatoknak megfelelően. Annak érdekében, hogy ezen feladatának eleget tudjon tenni, a felsőoktatási intézmények vezetői kapcsolattartásának érdekében rendszeresen fórumot biztosít, ahol lehetőség nyílik a vélemények cseréjére és a jogszabályok által meghatározott körben döntések, határozatok meghozatalára. A Magyar Rektori Konferencia a nemzetközi kapcsolatait arra használja, hogy népszerűsítse a magyarországi felsőoktatási intézményeket. Az MRK együttműködik magyar és nemzetközi társszervezetekkel annak érdekében, hogy növelje az ösztöndíjas és a hallgatói csereprogramok, valamint a különféle nemzetközi mobilitási programok révén Magyarországra érkező hallgatók számát. A mobilitási programok előkészítése és lebonyolítása érdekében az MRK nemzetközi kapcsolatokat épít ki és tart fenn.²³

¹⁷ Nftv. 70.§.

¹⁸ 19/2012. (II. 22.) Korm. rendelet a felsőoktatási minőségértékelés – és fejlesztés egyes kérdéseiről 4. §.

¹⁹ 19/2012. (II. 22.) Korm. rendelet a felsőoktatási minőségértékelés – és fejlesztés egyes kérdéseiről 19. §.

²⁰ Nftv. 69.§.

²¹ Nftv. 71.§ (1) – (2) bekezdés.

²² Nftv. 72.§.

²³ Magyar Rektori Konferencia Alapszabály II. 1–2, <https://mrk.hu/alapszabaly> (letöltés ideje: 2024. 06. 01).

4. Az egyetemek típusai fenntartó szerint

Az egyetemek típusait illetően lényeges változás következett be az utóbbi években a magánegyetemek megjelenésével, sőt fokozatos túlsúlyba kerülésével. Fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy az állam nem vonulhat ki a felsőoktatásból, különösen a finanszírozás és a működés felügyeletének biztosítása terén. Ahogyan azonban a kutatások is rámutatnak, az utóbbi években az állam hozzáállása megváltozott a felsőoktatáshoz. Ennek a változásnak az alapját a jogi keretszabályozás kialakítása, az egyetem és az állam között létrejövő szerződéses kapcsolat és a pénzügyi elszámoltatás jellemzi. Kormányzati célkitűzés – nem csak Magyarországon, hanem számos európai államban – az, hogy a felsőoktatási intézményeket a teljesítménynövekedés irányába kívánják elmozdítani, elsősorban azzal, hogy az anyagi ösztönzőket az állam által fontosnak tartott eredményekkel kapcsolják össze. Ilyen cél lehet a hallgatói lemorzsolódás csökkentése, a hallgatók foglalkoztathatóságának javítása, valamint a régió megtartóerejének növelése is.²⁴

Ez a tendencia hozzájárult a hazai felsőoktatási intézmények rendszerének átalakításához. Jelenleg az Nftv. 1. számú melléklete tartalmazza az egyetemek felsorolását. Fenntartói szempontból különbséget tesz állami és nem állami egyetemek között. A törvény rögzíti, hogy felsőoktatási intézményt önállóan vagy más jogosulttal együtt egyrészt a magyar állam, nemzetiségi önkormányzat, másrészt egyházi jogi személy (egyházi fenntartó), harmadrészt Magyarország területén székhellyel rendelkező gazdasági társaság, végül Magyarországon nyilvántartásba vett alapítvány, vagyonkezelő alapítvány, közalapítvány, vagy vallási egyesület alapíthat.²⁵

A jelenleg Magyarországon működő egyetemeket a fenntartóik alapján három típusba sorolhatjuk. A legnagyobb számban a magán felsőoktatási intézmények vannak jelen (24 egyetem, 11 alkalmazott tudományok egyeteme és 23 főiskola). Ezen belül jelentős számúak a vagyonkezelő alapítványok által fenntartott felsőoktatási intézmények, és ugyancsak számos egyházi egyetem és főiskola működik. Az állami felsőoktatási intézmények száma ennél jóval alacsonyabb.²⁶

Az állami felsőoktatási intézmények kivételével a tulajdonos a fenntartói jogot az Nftv. rendelkezéseit figyelembe véve átruházhatja azok bármelyikére, amelyek felsőoktatási intézmény alapítására jogosultak.²⁷

Fenntartói típustól függetlenül felsőoktatási intézményként csak olyan intézmény működhet, amelyet felsőoktatási feladatok ellátására létesítettek és megkapta az Országgyűléstől az állami elismerést. A felsőoktatási intézmény állami elismeréssel jön létre. Emellett az intézmény működésének megkezdéséhez szükséges az is, hogy az Oktatási Hivaltól megkapja a működési engedélyt és nyilvántartásba vegyék.²⁸

5. A fenntartói irányítás keretei

²⁴KECZER Gabriella: Felsőoktatás-irányítási és egyetemi kormányzási trendek Európában, *Educatio*, 2020, (29) 1. 50.

²⁵Nftv. 4.§ 1. bekezdés.

²⁶<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hu/national-education-systems/hungary/magyarorszaga-felsooktatasi-intezmenyek-tipusai> (letöltés ideje: 2024.05.19.).

²⁷Nftv. 4. § 2. bekezdés a) pont.

²⁸Nftv. 6. §.

A fenntartói irányítást az gyakorolja, aki a felsőoktatási intézmény fenntartásához szükséges feltételekről gondoskodik. A fenntartót számos jogosultság illeti meg a felsőoktatási intézmény irányába. A fenntartó – többek között – kiadja és módosítja a felsőoktatási intézmény alapító okiratát, közli a felsőoktatási intézmény költségvetésének főösszegeit, megvizsgálja a felsőoktatási intézmény alapidokumentumait, így például a szervezeti és működési szabályzatát, ellenőrzési jogkörében ellenőrzi az intézmény gazdálkodását, illetve a szakmai munka eredményességét. A törvényesség biztosítása keretében kell ellenőrizni az intézményi dokumentumokban foglaltak megtartását, jogszerűségét, a felsőoktatási intézmény működésének és döntéshozatalának jogszerűségét.²⁹

Az erős irányítási jogosítványok mellett fontos ugyanakkor hangsúlyozni, hogy a fenntartói irányítás nem sértheti a felsőoktatási intézményeknek a képzés és kutatás tudományos tárgyával és tartalmával kapcsolatos kérdések tekintetében biztosított önállóságát.³⁰

A fenntartói irányításnak tehát vannak keretei, amelyek az oktatás és tudományos kutatás alkotmányos alapelvéből vezethetők le, és amelyek területén a felsőoktatási intézmény autonómiát élvez.

5.1. Modellváltó intézmények

Az egyetemi autonómia mindig a nemzetközi és magyar tudományos elemzések középpontjában állt, hazánkban a felsőoktatási autonómia kérdését a jogszabályi változásokhoz kapcsolódóan érdemes vizsgálni. Az utóbbi években több hazai egyetem is a modellváltás útjára lépett, amely egyben fenntartóváltozást is jelentett.³¹

2019-ben a Budapesti Corvinus Egyetem lett az első modellváltó intézmény. Az Nftv. rendelkezései közé bekerült az a módosítás, miszerint a magyar állam, mint fenntartó által működtetett felsőoktatási intézmény fenntartói joga, mint vagyoni értékű jog a Kormány által létrehozott alapítványra átruházható. A fenntartóváltás a felsőoktatási intézmény költségvetési szerv jogállását megszünteti, azonban jogi személy jogalanyiségét nem érinti.³²

2020. augusztus 1-jétől több egyetem követte a modellváltást, így például a Miskolci Egyetem is.

Az Oktatási Hivatal honlapján szereplő legfrissebb hivatalos statisztikai adatok alapján a 2023/23 tavaszi képzési időszakban közel 175.000 hallgató vagyonekezelő alapítvány által működtetett felsőoktatási intézményben folytatja tanulmányait.³³

A modellváltás eredményeként az állami fenntartás megszűnt, helyébe pedig alapítványi fenntartás lépett, az egyetemek pedig átkerültek az államilag elismert egyetemek kategóriájába. A fenntartó alapítványok létrejötte két esetben volt lehetséges. Egyrészt a jogalkotó a már meglévő alapítványokat módosította, másrészt új alapítványokat hozott létre. A törvény meghatározta az ilyen módon létrehozott alapítványok fő feladatait és céljait, mely például felsőoktatási feladat lehet. A tartós cél biztosítása érdekében az alapító az alapításkor köteles lemondani az alapítói jogokról a kuratórium javára. Hangsúlyos a szenátus és a kuratórium együttműködése, valamint a felsőoktatási intézmény kutatás és oktatás tartalmával és

²⁹ Nftv. 73. §.

³⁰ Nftv. 75. §.

³¹ ÁRVA Zsuzsanna: Felsőoktatási autonómia-viták, kérdések és válaszok a közigazgatás(tudomány) szemszögéből, Debreceni Jogi Műhely 2023/3-4, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, Doi: <https://doi.org/10.24169/DJM/2023/3-4/2> 29 (letöltés ideje: 2024.05.20.)

³² BÁRÁNY: i.m. 110-111.

³³ <https://firstat.oh.gov.hu/orszag-os-letszamstatisztika> (letöltés ideje: 2024. 05. 21.)

módszereivel kapcsolatos autonómia és szabályozás megőrzése. A klasszikus fenntartói jogokat a továbbiakban tehát nem az állam gyakorolja, hanem az alapítvány.³⁴

5.2. Állami fenntartású intézmények

Az állami fenntartású intézmények belső szervezeti felépítése eltér az alapítványi felépítéstől, így például ezen intézmények esetében kancellár és konzisztórium is működik.

Az állami felsőoktatási intézményben a kancellár végzi az intézmény működtetését, feladatkörében az intézmény vezetőjeként és képviselőjeként jár el.³⁵ Ezentúl konzisztórium működik annak érdekében, hogy megalapozza a stratégiai döntéseket, valamint szakmailag támogassa és ellenőrizzze a gazdálkodási tevékenységet.³⁶

Az állami felsőoktatási intézmények esetében a jogalkotó számos jogosultsággal látja el a fenntartót. Ezen intézmények esetében a fenntartó határozza meg a rektor és kancellár juttatásait, jóváhagyja a rektor munkaköri leírásának az oktatói, kutatói feladatoktól elkülönülő részét és a kancellár munkaköri leírását is.³⁷

A rendszerváltoztatás idején kizárólag állami felsőoktatási intézményt magában foglaló rendszer 2021-re mindössze öt állami egyetemet és egy állami főiskolát számlált.³⁸

6. A hallgatókat támogató rendszerek

Az utóbbi években a felsőoktatásban lezajlott modellváltás mellett a kormányzat oktatáspolitikájának másik fontos célja a diplomások arányának növelése. Ez részben Európai Unió célkitűzése is 2030-ig, másrészt a diplomával rendelkezők nagyobb eséllyel és gyorsabban tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon. A diplomások számának növeléséhez nélkülözhetetlen a hallgatókat támogató programok kialakítása.

A felsőoktatásban tanulmányokat folytatni magyar állami ösztöndíjas hallgatóként vagy önköltséges hallgatóként lehet. Az államilag támogatott hallgatók képzésének költségét az állam fizeti, és az állam oktatáspolitikai céljától függ, hogy az egyes képzési területeken milyen keretszámot határoz meg az államilag támogatott hallgatók számára. A felsőoktatási intézmény adott képzésére államilag támogatott formában azok a felvételizők kerülhetnek be, akik a keretszám teljes betöltéséig a legmagasabb pontszámmal jelentkeznek.

Az Nftv. keretjelleggel szabályozza a hallgatóknak nyújtható támogatások rendszerét, a részletszabályok meghatározását ugyanakkor kormányrendeletre bízta. A felsőoktatásban résztvevő hallgatók juttatásairól kormányrendelet³⁹ rendelkezik. Az Nftv. rögzíti, hogy a hallgatók részére teljesítmény alapú támogatás, szociális támogatás a felsőoktatási intézménynek nyújtott költségvetési forrás, valamint az intézmény bevételeiből, külső adományokból, hozzájárulásokból keletkezett források terhére nyújtható.⁴⁰

³⁴ ÁRVA: i.m. 36.

³⁵ TORMA András: Kérdések és válaszok (?) a magyar felsőoktatásban: rektor kontra kancellár, *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás* 2021/3, 105.

³⁶ SCHIFFER András: Egyetemi modellváltás és információszabadság, *Acta Humana*, 2022/3, 157., Doi: <https://doi.org/10.32566/ah.2022.3.6> (letöltés ideje: 2024. 06. 01.).

³⁷ BÁRÁNY: i.m. 127.

³⁸ BÁRÁNY: i.m. 145.

³⁹ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről.

⁴⁰ Nftv. 85/B. §

Az Nftv. tételes módon felsorolja, hogy a felsőoktatási intézmény milyen jogcímenek használhatja fel a hallgatói juttatások céljára rendelkezésre álló forrásokat.

Ezek:

- a) a teljesítmény alapú ösztöndíj, mely lehet tanulmányi ösztöndíj, nemzeti felsőoktatási ösztöndíj, intézményi szakmai, tudományos és közéleti ösztöndíj,
- b) szociális alapú ösztöndíj, mely lehet rendszeres szociális ösztöndíj, rendkívüli szociális ösztöndíj, Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj intézményi része, külföldi hallgatók miniszteri díja, alaptámogatás, szakmai gyakorlaton való részvétel támogatása,
- c) doktorandusz ösztöndíj kifizetése,
- d) egyéb, a felsőoktatási intézmény térítési és juttatási szabályzatában meghatározott ösztöndíj, valamint a magyar állami ösztöndíjas képzésben részt vevők, különösen a hátrányos helyzetű hallgatók, sportolók tanulmányi költségeit kiegészítő ösztöndíj.⁴¹

A hallgatói juttatások felhasználási jogcímei között szerepelnek olyanok is, amelyek az intézmény működési költségeinek finanszírozására szolgálnak, ezek közé tartozik a jegyzet-előállítás támogatása, a tananyagok, illetve a felkészülést segítő elektronikus eszközök beszerzése, a fogyatékossgal élő hallgatók tanulmányait segítő eszközök beszerzése, a kollégium fenntartása, működtetése, a hallgatói valamint doktorandusz önkormányzat működésének támogatása, a hallgatói tanácsadó szervezetek működésének támogatása.⁴²

Az általam első csoportba sorolt jogcímek a hallgatók közvetlen támogatását szolgálják, és ezek a hallgatói juttatások kizárólag pénzübeli támogatás formájában bocsáthatók a hallgatók rendelkezésére.⁴³

A második csoportba tartozó jogcímek a hallgatók tanulmányaihoz szükséges dologi eszközök beszerzését, érdekképviseleti tevékenységét hivatottak biztosítani, amely a hallgatói támogatáshoz ugyancsak elengedhetetlen. A kormányrendelet lehetővé teszi, hogy a felsőoktatási intézmény az Nftv.-ben meghatározott szociális és teljesítmény alapú ösztöndíjak mellett az intézményi szabályzatban meghatározott módon, pályázat útján egyéb ösztöndíjat adományozhasson.⁴⁴

6.1. Tanulmányi ösztöndíj

A tanulmányi ösztöndíj létjogosultságát időnként megkérdőjelezzik arra hivatkozva, hogy a hallgató munkája a tanulás, ezért – különösen a jó anyagi helyzetben lévőköt – tanulmányi ösztöndíjjal nem kell támogatni. Ez a megközelítés figyelmen kívül hagyja azt, hogy a munkavégzés minőségének ösztönzése, minőségének anyagi elismerése független a munkát végző vagyoni helyzetétől. A tanulmányi ösztöndíjnak elsősorban nem az összege, hanem a ténye fontos.⁴⁵ Tanulmányi ösztöndíjban a felsőoktatási intézmény államilag támogatott teljes idejű képzésben részt vevő hallgatóinak legfeljebb 50%-a részesülhet olyan módon, hogy az ösztöndíj havi összegének el kell érnie a hallgatói normatíva öt százalékának megfelelő összeget. Az ösztöndíj egy tanulmányi félév időtartamára adható. A felsőoktatási intézménybe első alkalommal beiratkozó hallgató a beiratkozását követő első képzési időszakban tanulmányi ösztöndíjban nem részesülhet. Korábban felsőoktatási intézményben tanulmányokat folytató hallgató esetében arról, hogy milyen feltételekkel kaphat tanulmányi ösztöndíjat a hallgató,

⁴¹ Nftv. 85/C. §.

⁴² Nftv. 85/C. §.

⁴³ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 10.§ 1. bekezdés.

⁴⁴ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 6. §.

⁴⁵ TÖRÖK Imre: Gondolatok a felsőoktatás (saját) feladatairól, Közgazdaság 2017/4, 207.

arról a fogadó intézményben, a felsőoktatási intézmény térítési és juttatási szabályzatában kell rendelkezni.⁴⁶

Intézményünk szabályzata értelmében tanulmányi ösztöndíjra az előző féléves tanulmányi eredménye alapján jogosult a hallgató. A Szabályzat szerint a Kari Tanács vagy a dékán döntése szerint a karon, illetve szakon vagy évfolyamon belül azonos tanulmányi eredmény elérése esetén a tanulmányi ösztöndíj azonos mértékben jár. A tanulmányi ösztöndíjra való jogosultság alsó határának és sávjainak megállapítása a szak tanulmányi átlagának figyelembevételével a Szociális Ösztöndíj Bizottság (a továbbiakban: SZÖB) javaslatára, a dékán egyetértésével a Kari Hallgatói Önkormányzat (a továbbiakban: HÖK) feladatkörébe tartozik. Az egyes hallgatóknak megállapított tanulmányi ösztöndíj havi összegének el kell érnie a hallgatói normatíva öt százalékának megfelelő összeget. A tanulmányi átlageredményt – amely a döntés meghozatalát megalapozza – a Tanulmányi és vizsgaszabályzatban foglaltak szerint kell kiszámítani.⁴⁷

A Miskolci Egyetem Hallgatói követelményrendszere (a továbbiakban: HKR) lehetővé teszi kiemelt hallgatói ösztöndíj odaítélését is. A kari HÖK egyetértésével a dékán által meghatározott számban és feltételek mellett egy tanulmányi félévre (öt hónapra) kiemelt tanulmányi ösztöndíj adható. A tanulmányi ösztöndíjak mértéke nem haladhatja meg az államilag támogatott, nappali tagozatos hallgatók számának 3%-át. Az ösztöndíj adományozásának feltétele, hogy a hallgató átlaga a következő félévre történő beiratkozáshoz szükséges tanulmányi átlagot haladja meg, és a hallgató a magasabb tanulmányi követelmények mellett saját szakmai, tudományos fejlődését elősegítő eredményeket tudjon megvalósítani.⁴⁸

6.2. Szakmai gyakorlati ösztöndíj

Szakmai gyakorlati ösztöndíj a képzési és kimeneti követelményben meghatározott legfeljebb féléves összefüggő gyakorlaton részt vevő hallgatónak, legfeljebb egy tanulmányi félévre adható juttatás, melyre pályázat alapján lehet jelentkezni.

Az ösztöndíj odaítélésének feltételeiről a felsőoktatási intézmény térítési és juttatási szabályzata rendelkezik úgy, hogy az ösztöndíjban az a hallgató részesülhet, aki a szakmai gyakorlatot a felsőoktatási intézmény székhelyétől, illetve telephelyétől eltérő helyen teljesíti, és ezen a helyen nem részesül kollégiumi ellátásban. Ezen túl a szakmai gyakorlat végzésének helye és a lakóhely közötti távolság mértéke meg kell, hogy feleljen az intézményi szabályzatban meghatározottaknak.⁴⁹

Az intézményi szabályzat szerint a szakmai gyakorlaton való részvétel támogatására kifizetett ösztöndíj pályázatát a ME-HÖK SZÖB hirdeti meg, állapítja meg a pályázati feltételeket és dönt annak odaítéléséről. A pályázatot az Egyetem honlapján közzé kell tenni, legkésőbb a beadási határidő előtt 30 nappal. A kormányrendelet rendelkezésein felül a támogatás feltétele, hogy a szakmai gyakorlat végzésének helye és a lakóhely közötti távolság meghaladja a húsz kilométert. Az elbírálás során, a rendelkezésre álló források erejéig előnyt élveznek azok a hallgatók, akik hat hétnél rövidebb ideig tartó szakmai gyakorlatot teljesítenek, illetve akik nem a munkahelyükön végzik a szakmai gyakorlatot.⁵⁰

6.3. Alaptámogatás

⁴⁶ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 13.§.

⁴⁷ A Miskolci Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzata III. Kötet Hallgatói Követelményrendszer 84. §.

⁴⁸ A Miskolci Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzata III. Kötet Hallgatói Követelményrendszer 85. §.

⁴⁹ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 14/A. §.

⁵⁰ A Miskolci Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzata III. Kötet Hallgatói Követelményrendszer 89. §.

Azok a hallgatók, akik első alkalommal létesítenek hallgatói jogviszonyt államilag támogatott teljes idejű felsőoktatási szakképzésben, alapképzésben vagy osztatlan képzésben, az első bejelentkezésük alkalmával - kérelemre - jogosultak a hallgatói normatíva 50%-ának megfelelő összegű alaptámogatásra. Azok a személyek, akik teljes idejű mesterképzésben létesítenek hallgatói jogviszonyt, a hallgatói normatíva 75%-ának megfelelő összegű alaptámogatásra jogosultak. Mindkettő esetében szükséges a kormányrendeletben foglalt feltételeknek megfelelni.⁵¹

6.4. Rendszeres és rendkívüli szociális ösztöndíj

Országos szinten is meglehetősen magas a hátrányos helyzetű tanulók száma, Észak-Magyarországon egy 2012-ben végzett felmérés szerint 44% feletti, az országos 28%-os átlag mellett. Ezért különösen fontos szerepet játszanak a felsőoktatási intézményeknél pályázható szociális ösztöndíjak a felvételt nyert, hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű hallgatók eredményes továbbtanulása szempontjából.⁵²

A szociális ösztöndíjak tekintetében fontos kiemelni azt, hogy az esélyegyenlőség elősegítését is biztosítják, a tehetségek szélesebb körének felsőoktatásban tartása által végső soron hozzájárul a közhaszon növeléséhez, a jövőben a magán- illetve munkaadói haszon megadóztatása révén.⁵³

A rendszeres szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzete alapján egy képzési időszakra biztosított, havonta folyósított juttatás, mely az adott felsőoktatási intézmény térítési és juttatási szabályzatában foglalt eljárási rend és elvek szerint ítélt oda. Az ösztöndíj havi összegének mértéke nem lehet alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 20%-a, amennyiben a hallgató szociális helyzete alapján rendszeres szociális ösztöndíjra jogosult és fogyatékossgal élő vagy egészségi állapota miatt rászorult, vagy halmozottan hátrányos helyzetű, vagy családfenntartó, vagy nagycsaládos vagy árva. Nem lehet továbbá a havi összeg mértéke alacsonyabb, mint az éves hallgatói normatíva 10%-a akkor, ha a hallgató rendszeres szociális ösztöndíjra jogosult és hátrányos helyzetű, vagy gyámsága nagykorúsága miatt megszűnt, vagy félárva.⁵⁴

A rendkívüli szociális ösztöndíj a hallgató szociális helyzetének váratlan romlásának enyhítésére folyósított egyszeri juttatás, melyet a felsőoktatási intézmény térítési és juttatási szabályzatában rögzített eljárási rend és elvek szerint ítélnék oda. A hallgatók rendkívüli szociális ösztöndíjban kérelem alapján részesülhetnek.⁵⁵ A HKR. szerint a rendkívüli szociális ösztöndíj időtartamát és a támogatott hallgatók körét a kari SZÖB javaslata alapján a ME-HÖK SZÖB a kérelem benyújtását követő legkésőbb harminc napon belül határozza meg. A kari SZÖB a javaslatait minden beérkezett pályázatra részletesen kifejtve nyújtja be, és ezek a javaslatok a ME-HÖK SZÖB üléseiről vezetett jegyzőkönyv mellékleteit képezik. A kérelmet kizárólag szorgalmi és vizsgaidőszakban lehet benyújtani. A rendkívüli szociális ösztöndíj mértékét az intézményi szintű forrás figyelembevételével a ME-HÖK SZÖB határozza meg a

⁵¹ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 15.§.

⁵² BERLINGER Edina – MEGYERI Krisztina: Mélyszegénységből a felsőoktatásba, Közgazdasági Szemle LXII. évfolyam, 2015. június, 685.

⁵³ VERES Pál – GOLOVICS József: Tehermegosztás és pénzáramlások a felsőoktatásban: ki fizeti végül a révést?, Polgári Szemle 17/4-6, 2021, 211.

⁵⁴ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 16.§.

⁵⁵ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 17.§.

jegyzőkönyv keretében. A megítélt támogatás kiutalására a döntést követő nyolc munkanapon belül kerül sor.⁵⁶

6.5. Nemzeti felsőoktatási ösztöndíj

Nemzeti felsőoktatási ösztöndíjban az az alapképzésben, mesterképzésben vagy osztatlan képzésben részt vevő hallgató részesülhet, aki adott vagy korábbi tanulmányai során legalább két félévre bejelentkezett és legalább 55 kreditet megszerzett. Az ösztöndíjat egy teljes tanév, azaz 10 hónap időtartamra lehet pályázat útján elnyerni. A pályázatok alapján a Szenátus javaslatot tesz a miniszternek az ösztöndíj odaítélésére.⁵⁷ Egyetemünk Hallgatói Követelményrendszere további feltételként írja elő, hogy a pályázat feltétele mindkét félévben legalább 4.00 súlyozott tanulmányi átlag elérése.⁵⁸

6.6. Szakmai, tudományos és közéleti (közösségi) ösztöndíj

Szakmai, tudományos és közéleti (közösségi) ösztöndíjról a rendelet röviden, egy mondatban rendelkezik, amikor kimondja, hogy ilyen ösztöndíj adható a felsőoktatási intézményekben a tantervi követelményeket meghaladó tevékenységet végző hallgatók számára. Az ösztöndíj pályázat alapú, meghatározott időtartamra, havonta egyszer folyósított nem kötelező juttatás.⁵⁹

A közösségi ösztöndíj szabályait a HKR tartalmazza. Az ösztöndíj odaítélésének feltétele egy formailag megfelelő, a szükséges igazolásokkal alátámasztott pályázat, valamint az alábbiak valamelyike: kiemelkedő egyetemi-közéleti vagy érdekképviseleti tevékenység, vagy egyetemi öntevékeny csoport munkájában való kiemelkedő részvétel, vagy kiemelkedő egyetemi művészeti-kulturális tevékenység, illetve szervező munka, vagy kiemelkedő sporttevékenység, sportszervező tevékenység, amennyiben egyetemhez kapcsolódik vagy az egyetem jó hírnevét szolgálja, vagy kiemelkedő szakmai és tudományos tevékenység. A tanulmányi eredmény nem lehet a közösségi ösztöndíj odaítélésének szempontja. A közösségi ösztöndíj odaítélésekor minden esetben vizsgálni kell, hogy a méltatott tevékenységek mennyiben járulnak hozzá az egyetem hallgatóinak jólétéhez, kulturális és szellemi-fizikai fejlődéséhez, közösségi életük előmozdításához, illetve az egyetem jó hírének növeléséhez. A közösségi ösztöndíj 6%-át egyéni pályázat alapján a dékán egyetértése mellett a Kari HÖK adományozza.⁶⁰

6.7. Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj

A Kormány 2000-ben vezette be a Bursa Hungarica Felsőoktatási ösztöndíj rendszert. Ennél az ösztöndíjformánál a támogatások több mint a felét az önkormányzatoknak kell hozzájárulásként fizetnie.⁶¹ A Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíj olyan pénzbeli szociális juttatás, amely a Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjrendszer (a

⁵⁶ A Miskolci Egyetem Szervezeti és Működési Szabályzata III. Kötet Hallgatói Követelményrendszer 88. §.

⁵⁷ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 24. §.

⁵⁸ HKR. 100. §.

⁵⁹ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 85/C. § 4. bekezdés.

⁶⁰ HKR. 94. §.

⁶¹ MAJER Balázs: Az EU-országok hallgatótámogatási rendszerei. Közgazdasági Szemle, I. évfolyam, 2023. július-augusztus, 686. (letöltés ideje: 2024. 06. 01.).

továbbiakban: Ösztöndíjrendszer) adott évi fordulójához csatlakozott települési és vármegyei önkormányzatok által a hallgatónak adományozott szociális ösztöndíjből és az önkormányzati ösztöndíj alapján a hallgató felsőoktatási intézményében megállapított szociális ösztöndíjből áll. Az Ösztöndíjrendszer keretében megállapított ösztöndíj kizárólag a pályázó szociális helyzete alapján ítélt meg, megítélésekor a pályázó tanulmányi eredményeit nem lehet figyelembe venni.⁶²

A hallgató szociális helyzetének megítélésekor figyelembe kell venni többek között a hallgató lakcíme szerinti ingatlanban életvitelszerűen együtt lakó, ott bejelentett vagy tartózkodási hellyel rendelkező személyek számát és jövedelmi helyzetét, a képzési hely és a lakóhely közötti távolságot, az utazás időtartamát és annak költségét, vagy az ápolásra szoruló hozzátartozó gondozásával járó költségeket is.⁶³

6.8. Tanítsunk Magyarorszáért mentorprogram ösztöndíj

Az oktatás területén évtizedek óta problémát okoz a hátrányos helyzet, amelynek kiküszöbölésére számos program indult. Ezek közé tartozik a Tanítsunk Magyarorszáért mentorprogram.⁶⁴ A program jelentőségét mutatja, hogy a program keretében a kormányrendeletben meghatározott ösztöndíj odaítélésére van lehetőség.

A Tanítsunk Magyarorszáért mentorprogram keretében adományozott ösztöndíj a Kormány által alapított ösztöndíj, amelynek célja, a felsőoktatási tanulmányokat folytató hallgatók társadalmi felelősségvállalásának ösztönzése, az alap- és középfokú oktatásban részt vevő, hátrányos helyzetű tanulók részére mentori tevékenység nyújtása.⁶⁵

Amint az az általam megemlített ösztöndíjakkól is látszik a kormányrendelet meghatározza az egyes ösztöndíjak típusait, az odaítélés feltételeit, vagy az összegét, azonban a részletszabályok meghatározását a felsőoktatási intézményekre bízza azzal, hogy azokat a térítési és juttatási szabályzatban határozza meg. Fontos kiemelni azonban, hogy a térítési és juttatási szabályzat nem jogszabály, mindössze az intézmény belső szabályzata.

7. A Miskolci Egyetem által biztosított hallgatói juttatások

A Kormányrendelet felhatalmazása alapján a Miskolci Egyetem Térítési és Juttatási Szabályzatában több olyan hallgatói támogatás is szerepel, amely kifejezetten intézményi hatáskörben került kialakításra.

7.1. Az Universitas Miskolcinensis Alapítvány Ösztöndíja

Az Universitas Miskolcinensis Alapítvány Ösztöndíjának elsődleges célja, hogy a hátrányos szociális helyzetű, kiemelkedő tanulmányi, illetve tudományos, szakmai eredményt elért hallgatókat támogassa anyagi és erkölcsi téren egyaránt.

⁶² 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 18.§.

⁶³ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 21.§.

⁶⁴ KOCSIS Nóra – BOCSI Veronika: A Tanítsunk Magyarországon mentorprogram eredményessége, Különleges Bánásmód 2022/2, VIII. évfolyam, 87.

⁶⁵ 51/2007. (III. 26.) Korm. rendelet a felsőoktatásban részt vevő hallgatók juttatásairól és az általuk fizetendő egyes térítésekről 24/P.§.

Az Universitas Miskolcensis Alapítvány Kuratóriuma minden év június 30. napjáig közli a Miskolci Egyetem rektorával az ösztöndíjprogram keretében a következő tanévben kiosztható ösztöndíjak számát és/vagy a fedezeteként szolgáló keretösszeget.⁶⁶

A hallgatói pályázatokat a pályázati kiírásban meghatározott pontozási módszertan alapján kell rangsorolni. A pontozási módszertan kialakítása során – a doktorandusz hallgatók kivételével - az összpontszám 50%-át a pályázó szociális helyzetének, 30%-át a tanulmányi eredményének és 20%-át a tudományos, szakmai eredményének értékelése képezi.⁶⁷

A pályázatok pontozását és rangsorolását – a doktorandusz pályázók kivételével - az érintett kar végzi el, majd legkésőbb szeptember 15-ig továbbítja a pályázatokat a Miskolci Egyetem rektorához. A doktorandusz pályázók pontozását és rangsorolását az általános és tudományos rektorhelyettesi titkárság végzi, ezután továbbítja a Miskolci Egyetem rektorához legkésőbb szeptember 15. napjáig. A rektor kezdeményezi a pályázatok elbírálására hatáskörrel rendelkező bizottság összehívását, melynek tagjai: egy, a rektor által delegált személy, aki egyben a bizottság elnöke, az Alapítvány Kuratóriuma által delegált személy, valamint a ME-HÖK által delegált személy. A doktorandusz pályázatok elbírálásához a ME-HÖK helyett a ME-DÖK delegál egy személyt.⁶⁸

7.2. Tudományos Diákköri tevékenység díjazása

A tudományos diákköri munka hasznosságát más országokban is felismerték, valamint azt is, hogy az ilyen kutatási tevékenység olyan kulcskompetenciákat fejleszt, amelyek a munka világában is hasznosíthatóak.⁶⁹

Ezt igazolja az is, hogy a Miskolci Egyetemen meghatározott feltételek mellett és a vonatkozó jogszabályok alapján a hallgatók Tudományos Diákköri ösztöndíjban részesülhetnek. A tudományos diákköri ösztöndíj odaítélésének vagylagos feltételei: a Miskolci Egyetem bármelyik karán, a meghirdetett tudományterületen beadott, elbíralt és a szakmai zsűri által díjazásra alkalmasnak ítélt tudományos diákköri dolgozat, a Miskolci Egyetem adott kara által meghirdetett Tudományos Diákköri Versenyen történő részvétel, a kar által meghirdetett az egyetemi törzsanyag részét nem képező témakörben versenyfeladat megoldása, a versenyen történő, díjazásra alkalmasnak minősített szereplés, egyetemi vagy Országos/Nemzetközi Szakmai Versenyen történő eredményes, a verseny zsűrije által díjazásra alkalmasnak ítélt szereplés, az adott pályázati kiírásban szereplő, a hallgató önfejlesztését célzó, tudományosan mérhető eredménnyel járó tevékenység. A tudományos diákköri ösztöndíj odaítélésekor minden esetben meg kell vizsgálni, hogy a díjazott tevékenységek mennyiben járulnak hozzá az egyetem hallgatóinak tudományos, szakmai fejlődéséhez és az egyetem jóhírének növeléséhez.⁷⁰

7.3. Önköltséges képzésre felvett hallgatók ösztöndíja (TOP 10% ösztöndíj)

A felvételt nyert és beiratkozott (aktív hallgatói jogviszonyt létesített) önköltséges hallgatókat – az általános és a pótfelvételi eljárás esetén összesítve - a felvételi összpontszámuk alapján, képzési szintenként és karonként rangsorolja a Beiskolázási és Oktatásszervezési Igazgatóság. A rangsorban a hallgatók felső 10%-ának megfelelő számú hallgató jogosult pályázat

⁶⁶ HKR. 106. §.

⁶⁷ HKR. 109.§.

⁶⁸ HKR. 110. §.

⁶⁹ HUKNÉ KISS Szilvia – ZARÁNDNÉ VAMOSI Kornélia – KOVÁCS Ildikó: Egyetemi hallgatók motiválhatósága tudományos diákköri tevékenységre, Jelenkori társadalmi és gazdasági folyamatok 2023. XVIII. évfolyam, Különszám, 232.

⁷⁰ HKR. 91. §.

benyújtására. Az érintett hallgatókat az Beiskolázási és Oktatásszervezési Igazgatóság e-mailben és NEPTUN üzenetben értesíti a lehetőségről. A pályázatokat a karok Dékáni Hivatalába kell benyújtani, ahol a karok elvégzik az előbírálatot, majd javaslatukat megküldik az oktatási rektorhelyettesnek. A megítélhető ösztöndíj összege megegyezik az adott hallgató képzésén érvényes önköltség összegével, mely tartalmazza az adminisztrációs díjat is. A megítélt ösztöndíj az első félévet követően érvényes a hallgató szakjának a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott teljes időszakára, feltéve, hogy az alábbi feltételek együttesen teljesülnek: a hallgató az adott félévben legalább 27 kreditet teljesít és a súlyozott tanulmányi átlaga eléri a 3.00-t, a hallgató kötelezően benyújtja az adott tanév II. félévének végén az átsorolási kérelmét magyar állami ösztöndíjas képzésre és az helyhiány miatt nem kerül elfogadásra. Amennyiben az átsorolási kérelem elfogadásra került, az ösztöndíj további folyósítása megszűnik. A hallgató tanulmányi féléve aktív kell, hogy legyen.⁷¹

7.4. Eseti hallgatói támogatások

A hallgatói normatíva 9%-a szolgál a szociális alapú eseti támogatásokra, amelyből 1%-ot a ME-HÖK, 5%-ot pedig a Kari HÖK-ök oszthatnak szét. Ez az összeg a hallgatók életminőségének javítására és képzésük használható fel. Továbbá, a teljesítményalapú eseti támogatások is ebből a keretből finanszírozhatók, amelyeket a hallgatók jutalmazására fordítanak.⁷²

7.5. Személyes jellegű hallgatói támogatások

A Miskolci Egyetemen a pénzügyi ráfordítás és ösztöndíjak mellett megjelentek új, személyes jellegű támogatási formák is. Véleményem szerint ez alapján is megállapítható, hogy a lemorzsolódás csökkentése, valamint a munkaerőpiaci elhelyezkedés erősítése fókuszba került, ezért vált elengedhetetlenné, hogy a pénzügyi jellegű támogatások mellett új nézőpont is megjelenjen.

Ilyen jellegű ösztöndíj például az „Advisor” oktatói mentorhálózat kiépítése, mely keretében minden első éves hallgató számára oktatói mentor kerül kijelölésre, hogy támogassa a hallgató integrálódását az egyetemi életbe, valamint mintatanterv szerinti előmenetelét. További lehetőség a Tutori ösztöndíj – hallgatói mentorálás, mely célja felzárkóztató kurzusok szervezése PhD hallgatók, demonstrátorok és szakmailag felkészült hallgatók közreműködésével, sikerdíjas rendszerben.⁷³

⁷¹ HKR. 115/B. §.

⁷² HKR. 111. §.

⁷³ HKR. 115/D. §.

7.6. A támogatási formák rendszere

Az alábbiakban egy összesített táblázatban vázolom fel az egyes támogatási formákat.

Finanszírozási forma		Képzés munkarendje	
állami ösztöndíjas	önköltséges	nappali	levelező
Szociális alapú			
Universitas Miskolcensis Alapítványi Ösztöndíj			
Bursa Hungarica			nem jogosult
Alaptámogatás	nem jogosult	Alaptámogatás	nem jogosult
Rendszeres Szociális Ösztöndíj	nem jogosult	Rendszeres Szociális Ösztöndíj	nem jogosult
Rendkívüli Szociális Ösztöndíj	nem jogosult	Rendkívüli Szociális Ösztöndíj	nem jogosult
Teljesítményalapú			
Közösségi ösztöndíj			
Eseti hallgatói támogatás			
Élsportolói mentorprogram			
Tanulmányi Ösztöndíj	nem jogosult	Tanulmányi Ösztöndíj	nem jogosult
Kiemelt Tanulmányi Ösztöndíj	nem jogosult	Kiemelt Tanulmányi Ösztöndíj	nem jogosult
Kreditelőrehaladást támogató hallgatói ösztöndíj	nem jogosult	Kreditelőrehaladást támogató hallgatói ösztöndíj	

saját szerkesztésű ábra⁷⁴

8. Összegzés

A tanulmány célja a felsőoktatás igazgatásában részt vevő szervek bemutatása volt, valamint mivel a felsőoktatáspolitikai egyik fontos célja a diplomások létszámának növelése, ennek egyfajta ösztönzője a hallgatói támogatások rendszere, ezért a tanulmány második részében ezzel foglalkoztam.

A hallgatói támogatások rendszerével kapcsolatban megállapítható, hogy a jogszabályokban találhatóak hallgatói támogatások, ugyanakkor az intézmények szabad kezet kapnak az egyes hallgatói támogatások igénybevételéhez szükséges feltételek megállapításánál, ám a támogatások keretszabályai jogszabályban vannak rögzítve. Emellett az intézmények autonómiát élveznek abban, hogy további anyagi vagy nem anyagi támogatási formákat hozzanak létre, feltéve, hogy rendelkeznek az ehhez szükséges pénzügyi fedezettel. Az intézményi támogatások rendszeréről a felsőoktatási intézmény belső szabályzatai – első sorban a HKR. részét képező térítési és juttatási szabályzat – rendelkeznek, amelynek az elfogadása a felsőoktatási intézmény belső igazgatásának keretében történik.

⁷⁴ Forrás: ME- eligazító <https://www.uni-miskolc.hu/hallgatoknak/osztondijak-palyazatok/>.